

“Όλος ο Επιτάφιος Θρήνος είναι γλυκυτάτη ακολουθία”

/ Γνώμες

«Ὡςπερ πελεκὰν τετρωμένος τὴν πλευράν σου, Λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώσας ἐπιστάξας ζωτικούς αὐτοῖς κρουνοὺς» (Ἐγκώμ. β΄ στάσις)

Στὴν ὑπέροχη ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου θρήνου, ἀγαπητοί μου, ποὺ ψάλλεται στὸν ὄρθρο τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἰδιαίτερη θέσι κατέχουν τὰ Ἐγκώμια. Τί εἶνε τὰ Ἐγκώμια; Εἶνε μία ωραία συλλογὴ τροπαρίων, ποὺ ἔχει ὡς θέμα τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁλος ὁ Ἐπιτάφιος θρήνος εἶνε γλυκυτάτη ἀκολουθία. Ἀρχίζει μὲ τὸ ἀπολυτίκιο «Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν...» , προχωρεῖ μὲ τὸν ἀνεπανάληπτο κανόνα «Κύματι θαλάσσης...» , κορυφώνεται μὲ τὰ ἐγκώμια, τὰ εὐλογητάρια καὶ τοὺς αἵνους, καὶ τέλος κλείνει μὲ τὴν περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου καὶ τὰ ἀναγνώσματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἡ σπουδαία προφητεία τοῦ Ἰεζεκιήλ.

Τὰ Ἐγκώμια, παρ' ὅλο ὅτι ἡ Ἐκκλησία πενθεῖ, δὲν μεταδίδουν φρίκη καὶ σπαραγμὸ· ἀποπνέουν τὴ γαλήνη καὶ τὸ θρίαμβο τοῦ Νικητοῦ τοῦ ἁδου. Εἶνε μᾶλλον ἓνας παιὰν δόξης, ἓνα ἐμβατήριον νίκης, μὲ τὸ ὁποῖο συνοδεύουμε στὸν τάφο τὸν μεγάλο

μας Νεκρὸ μαζί με τὸ Νικόδημο, τὸν Ἰωσήφ καὶ τὶς μυροφόρες γυναῖκες. «Στῶμεν καλῶς» λοιπόν. Ὁ ἐμπνευσμένος αὐτὸς ὕμνος ἀποτελεῖται ἀπὸ διακόσα περίπου τροπάρια.

Στὶς ἐνορίες μας βέβαια δὲν ψάλλονται ὅλα· χάριν συντομίας λέγονται τὰ μισὰ περίπου. Ὅλα τὰ τροπάρια μπορεῖ νὰ τ' ἀκούσῃ κανεὶς κατανυκτικὰ στὸ Ἅγιο Ὅρος ἢ σὲ ἄλλα μοναστήρια, ὅπου οἱ μοναχοὶ ὕμνοῦν καὶ δοξάζουν τὸν ἐσταυρωμένο Λυτρωτὴ μέχρι τὶς πρωινὲς ὥρες χωρὶς περικοπὲς καὶ παραλείψεις. Ἐμεῖς οἱ κοσμικοὶ εἴμαστε βιαστικοί· θέλουμε νὰ τελειώσουμε τὸ συντομώτερο. Ἔτσι γίνονται δυστυχῶς ὑποχωρήσεις καὶ συμβιβασμοί. Τὰ Ἐγκώμια διαιροῦνται σὲ τρεῖς στάσεις ἢ ομάδες· ἡ πρώτη ἀρχίζει μετὰ τὸ τροπάριο «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ...» , ἡ δευτέρα μετὰ τὸ «Ἄξιόν ἐστι...» ,καὶ ἡ τρίτη μετὰ τὸ «Αἱ γενεαὶ πᾶσαι...» . Ποιὸς νὰ 'νε ἄραγε ὁ ποιητὴς τῶν Ἐγκωμίων; Δὲν γνωρίζουμε· εἶνε ἄγνωστος. Ἴσως καὶ νὰ εἶνε ὁχι ἓνας μόνο ἀλλὰ περισσότεροι. Μεταξὺ αὐτῶν ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. Δὲν ἔχουμε πάντως κάτι βέβαιο, ὅπως τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν ποιητὴ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου.

Ὁ ποιητὴς τῶν Ἐγκωμίων καλεῖ ὅλη τὴ φύσιν νὰ δοξάσῃ τὸ Χριστό· καὶ τὰ ἄνθη καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ δέντρα καὶ τὰ βουνὰ καὶ οἱ πεδιάδες καὶ οἱ θάλασσες καὶ οἱ λίμνες καὶ τὰ ἄστρα καὶ ἡ σελήνη καὶ ὁ ἥλιος, ὅλα καλοῦνται νὰ τὸν ὑμνήσουν σὲ μία παναρμόνια συμφωνία. Ὅλα συγκινοῦνται σήμερα· καὶ μόνο ὁ ἄνθρωπος μένει δυστυχῶς ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος. Καὶ ἀπὸ μὲν τοὺς σταυρωτάς του τότε ἦταν ἀναμενόμενο νὰ μένουν ἀσυγκίνητοι ἢ νὰ στέκωνται ἐχθρικοὶ ἀπέναντί του· ἀλλὰ καὶ οἱ λεγόμενοι «χριστιανοί» σήμερα; Μιὰ φορὰ σταύρωσαν τὸ Χριστὸ οἱ Ἑβραῖοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, μὰ ἐμεῖς τὸν σταυρώνουμε συνεχῶς μετὰ τὶς ἁμαρτίες μας.

Εἴμαστε ἀλήθεια χριστιανοί; Αὐτὰ τὰ πλήθη ποὺ ὀνομάζονται χριστιανοί, ποιά οὐσιαστικὴ σχέσιν ἔχουν μετὰ τὸ Χριστό; Ἄν γινόταν χωρισμὸς κράτους καὶ ἐκκλησίας, πόσοι ἄραγε θὰ ἔμεναν μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν; Λίγοι ἀσφαλῶς. Ἀλλὰ προτιμότερο λίγοι ποὺ νὰ λατρεύουν ἀληθινὰ τὸν Κύριον στὸ ναό, παρὰ ἓνα πλήθος μέσα στὸ ὁποῖο ἄλλος νὰ μιλάῃ, ἄλλος νὰ γελάῃ, ἄλλος νὰ χαζεύῃ, ἄλλος νὰ βγαίνει ἔξω... Θὰ ῥθῃ μέρα, ποὺ θὰ πέσῃ κόσκινον, θὰ κοσκινιστῇ αὐτὸς ὁ λαός, καὶ θὰ μείνουμε ἐλάχιστοι. Τί νὰ τὴν κάνῃς τὴν ποσότητα; Ἡ ἀξία ἐνὸς στρατοῦ δὲν βρίσκεται στὸ πλῆθος ἀλλὰ στὴ γενναιότητα τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν· ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία μας πρέπει ν' ἀποβλέπῃ στὴν ἀγιότητα τῶν μελῶν της. Σήμερα στὸν Ἐπιτάφιο ποιὸς προσεύχεται; ποιὸς δακρύζει; ποιὸς συγκινεῖται;

Ἀπὸ τὴ συλλογὴ τῶν Ἐγκωμίων ἃς πάρου-με ἓνα μόνο, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο λέει· «Ὡσπερ πελεκάν, τετρωμένος τὴν πλευράν σου, λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώσας, ἐπιστάξας ζωτικὸς αὐτοῖς κρουνοὺς» (Ἐγκωμ. στάσις β').

Τὸ ἐγκώμιο αὐτὸ μιλάει γιὰ τὸν πελεκᾶνο. Τί σχέσι ἔχει ὁ πελεκᾶνος μὲ τὸ γεγονὸς τῆς ἡμέρας; Εἶπαμε, ὅτι ὅλη ἡ φύσις καλεῖται νὰ τιμήσῃ τὴν ταφὴ τοῦ Χριστοῦ μας· καλεῖ λοιπὸν ὁ ποιητὴς καὶ τὸν πελεκᾶνο.

Τί εἶνε ὁ πελεκᾶνος; Εἶνε ἓνα πουλὶ ὑδρόβιο. Ζῇ συνήθως κοντὰ σὲ λίμνες καὶ ποτάμια. Οἱ πελεκᾶνοι εἶνε κυνηγοί, ψαρᾶδες καὶ ἄριστοι κολυμβηταί· κολυμποῦν θαυμάσια μέσ’ στὶς λίμνες καὶ ψαρεύουν μὲ τόση ἐπιτυχία μὲ ὅση κανέννας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Στὴν περιφέρεια τῆς Φλωρίνης τὸ θέαμα πελεκάνων εἶνε συνηθισμένο. Ἔχουμε μάλιστα τὸπρονόμιο νὰ ζῇ στὴ λίμνη τῶν Πρεσπῶν ἑναεῖδος μικρῶν πελεκάνων. Τί λέει λοιπὸν τὸ ἐγκώμιο γιὰ τὸν πελεκᾶνο; Ὁ πελεκᾶνος εἶνε φιλόστοργο πουλί. Λένε ὅτι, ὅταν λείπει ἀπὸ τὴ φωλιά του, τὸ φίδι βρίσκει τὴν εὐκαιρία καὶ σέρνεται ὡς ἐκεῖ, βρίσκει τὰ μικρὰ τοῦ πελεκάνου μόνα τους, τὰ δαγκώνει, καὶ τὰ πουλάκια δηλητηριασμένα ἀπὸ τὸ φαρμάκι ναρκώνονται κ’ εἶνε ἕτοιμα νὰ πεθάνουν. Ὅταν ὁ πελεκᾶνος ἐπιστρέφει στὴ φωλιά, τὸ φίδι ἔχει φύγει, καὶ βρίσκει τὰ παιδιὰ του ἑτοιμοθάνατα. Τότε μὲ μία πρᾶξι συγκινητικὴ, μία ἐνέργεια θεοκίνητη μπορούμε νὰ ποῦμε, κάνει τὰ παιδιὰ του νὰ ζωογονηθοῦν.

Πῶς ζωογονοῦνται; Ὅπως γιὰ ἄλλα φαρμάκια ὑπάρχει ἀντίδοτο, ἔτσι καὶ γιὰ τὴ δηλητηρίασι τῶν πουλιῶν τοῦ πελεκάνου ἀπὸ φίδι ὑπάρχει ἀντίδοτο. Πῶς σώζονται τὰ πουλιά; Λέει ἡ παράδοσις, ὅτι ὁ πελεκᾶνος σχίζει μὲ τὸ ράμφος τὸ στῆθος του, παίρνει ἀπὸ τὸ αἷμα του ποὺ τρέχει, ποτίζει μ’ αὐτὰ τὰ παιδιὰ του, καὶ τότε αὐτὰ ζωντανεύουν! Αὐτὸ τὸ γεγονὸς παίρνει τώρα ὁ ποιητὴς καὶ τὸ ἀναφέρει στὸ Χριστό. Πελεκᾶνος, Πελεκᾶνος ὅχι μὲ πῖ μικρὸ ἀλλὰ μὲ Πῖ κεφαλαῖο, εἶνε ὁ Χριστός. (Γιατὶ ὅλα τὰ πράγματα εἶνε σκιὰ τοῦ Θεοῦ· ἥλιος μὲ ἦτα μικρὸ εἶνε ὁ φυσικὸς ἥλιος,

Ἦλιος μὲ ἦτα κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χριστός· δέντρο μὲ δέλτα μικρὸ εἶνε τὸ φυσικόν, Δέντρο μὲ δέλτα κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χριστός· πηγὴ μὲ πῖ μικρὸ εἶνε αὐτὴ ποὺ μᾶς δίνει τὸ φυσικὸ νερό, Πηγὴ μὲ πῖ κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χρι-στός). Πελεκᾶνος λοιπὸν μὲ Πῖ κεφαλαῖο εἶνε ὁ Χριστός· αὐτὸς εἶνε ὁ πατέρας. Κ’ ἐμεῖς εἴμαστε τὰ πουλιά του. Καὶ τὸ φίδι ποῖο εἶνε; εἶνε ὁ σατανᾶς, ὁ ὁποῖος κατῴρθωσε νὰ διεισ-δύσῃ μέσ’ στὸν παράδεισο καὶ νὰ δηλητηριάσῃ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τότε τὸ δηλητήριο τὸ ἔχουμε ὅλοι μέσα μας· τὸ δηλητήριο ποὺ μᾶς φαρμακώνει εἶνε ἡ ἁμαρτία, αὐτὴ εἶνε τὸ φοβερὸ φαρμάκι. Καὶ πῶς σώζεται ὁ ἄνθρωπος; πῶς τὸ φαρμάκι αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας ἐξουδετερώνεται καὶ φεύγει; Ἐνῶ εἶνε τὸ μέσο, αὐτὸ ποὺ ψάλλει σήμερα ἡ Ἐκκλησία μας· τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὴν πλευρά του ὅταν τὴ λόγχισε ὁ στρατιώτης. Ὅπως λοιπὸν μὲ τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν πλευρά του ὁ πελεκᾶνος σώζει τὰ παιδιὰ του ἀπὸ τὸ φαρμάκι τοῦ φιδιοῦ, ἔτσι –λέει ὁ ὕμνος μας– ὁ Χριστός, μὲ τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν πλευρά του ὡς ἀντίδοτο, σώζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Μεγάλες οἱ ἀλήθειες αὐτές, πολὺ μεγάλες· μὰ δὲν συγκινοῦν τὴν χοιρώδη

κοινωνία μας,ή όποία με άλλα πράγματα άσχολεῖται τώρα.

Άλλοτε, όταν άκουγόταν στῖς ἐκκλησίες τὸ ἐγκώμιο «Ὡσπερ πελεκᾶν τετρωμένος τὴν πλευράν σου, Λόγε, σοὺς θανόντας παῖδας ἐζώωσας ἐπιστάξας ζωτικούς αὐτοῖς κρουνούς» ,δὲν ἔμενε μάτι ἀδάκρυτο. Ὁ πιστὸς λέει στὸ Χριστό· «Μὲ τὴν πληγὴ στὴν πλευρά σου, Λόγε τοῦ Θεοῦ, ζωογόνησες σὰν πελεκᾶνος τὰ θανατωμένα παιδιὰ σου στάζοντάς τους (στὸ στόμα) ζωογόνους κρουνούς». Ἀκούγοντας τὸ τροπάριο αὐτό, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα, νιώθει εὐγνωμοσύνη σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔδωσε τὸ αἷμα του γιὰ νὰ ζήσουμε ἐμεῖς τὴν αἰώνιο ζωή.

Γι' αὐτό, ἀγαπητοί μου, σᾶς παρακαλῶ νὰ παρακολουθοῦμε με ἄκρα ἡσυχία τὴν ἀκολουθία καὶ τὴν περιφορὰ τοῦ ἐπιταφίου. Χωρὶς ἄσκοπες μετακινήσεις, με σιωπὴ καὶ με κατάνυξι, ἃς ἀκοῦμε τὰ ἑκατὸ περίπου τροπάρια τῶν ἐγκωμίων, ποὺ ὅπως εἴπαμε εἶνε ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ σύνολο. Ἄλλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν βαριοῦνται καὶ δὲν φεύγουν· στὰ νυχτερινὰ κέντρα κάθονται μέχρι τὶς πρωινὲς ὥρες· στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ δὲν ἔμαθαν δυστυχῶς νὰ μένουν καὶ νὰ λατρεύουν.Γιὰ σκεφτῆτε· Μεγάλῃ Παρασκευῇ καὶ νὰ 'νε ἀνοιχτὰ τὰ νυχτερινὰ κέντρα! Θεέ μου Θεέ μου, ἀστροπελέκια θὰ πέσουν, σφοδροὶ ἄνεμοι καὶ τυφῶνες θὰ σαρώσουν αὐτὸ τὸ ἁμαρτωλὸ κράτος. Στοὺς ναοὺς δὲν ἔρχονται· κι ἂν ἔρθουν,δὲ βλέπουν τὴν ὥρα πότε νὰ φύγουν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐκκλησία συγκαταβαίνοντας στὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων, τὰ ψάλλει συντομώτερα, γιὰ νὰ γίνη ἡ ἔξοδος τοῦ ἐπιταφίου.Παρακαλῶ, λοιπόν, νὰ ἐπικρατῇ τάξις.

(†) ἐπίσκοπος Αὐγουστῖνος-

Ἀπομαγνητοφωνημένη ὁμιλία, ἡ ὁποία ἔγινε στὸν ἱ. ναὸ Ἀγ. Γεωργίου πόλεως Φλωρίνης τὴν 28-4-1978.